

Lucjan Agapow

POWSTAŁ DRAWIŃSKI PARK NARODOWY The Drawieński National Park has been established

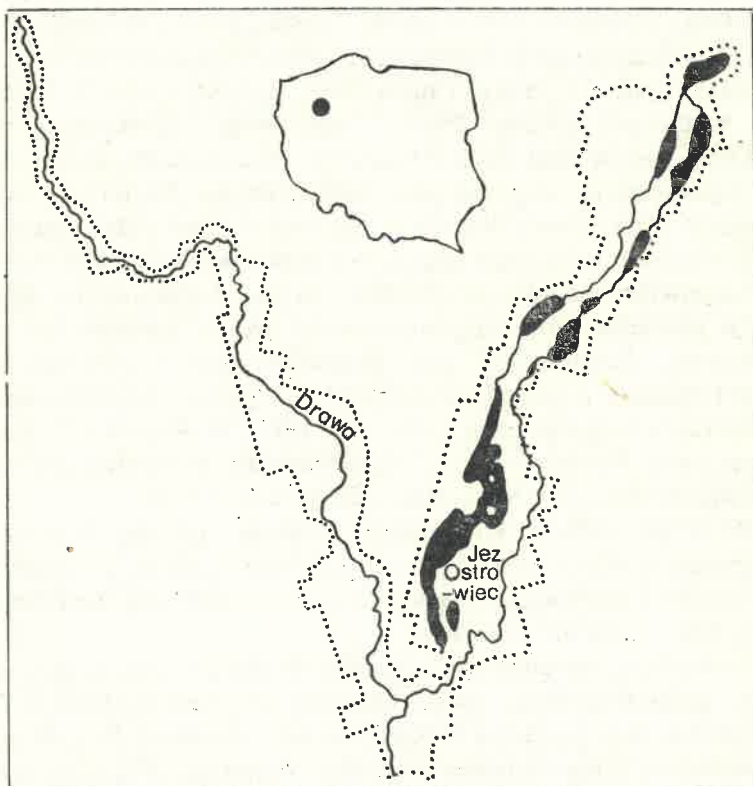
Utworzenie w 1974 roku rezerwatu „Drawa”, który obejmował długi, 37-kilometrowy odcinek czystej rzeki o wielkich walorach przyrodniczych, biocenotycznych i krajoznawczych, stało się decydującą inspiracją i motywacją do utworzenia w dorzeczu środkowej Drawy Parku Narodowego. Utworzone już wcześniej: Słowiński Park Narodowy i Woliński Park Narodowy reprezentują przyrodę pasa nadmorskiego. Natomiast Wysoczyzny Pomorskie z bogatą siecią rzek i niezwykle urozmaiconą rzeźbą terenu oraz bogatą przyrodą powinny mieć teren wielkopowierzchniowy w randze Parku Narodowego. Były już w przeszłości projekty utworzenia parku narodowego na Pojezierzu Kaszubskim lub Drawskim, ale napotykały na duże trudności z powodu masowej turystyki i znacznego zainwestowania turystycznego (Michalik 1978). W efekcie utworzono na tych terenach tylko kilka obiektów w randze parków krajobrazowych (Drawski, Iński, Chojnicki i inne).

W latach 1978/79 Wojewódzki Komitet Ochrony Przyrody w Gorzowie Wlkp. zgłosił po raz pierwszy wniosek o utworzenie parku narodowego w oparciu i istniejące już rezerwaty przyrody „Radęcin” i „Drawa”.

Idea parku narodowego początkowo iluzoryczna, z biegiem czasu zaczęła nabierać coraz bardziej realnych kształtów. Po przedstawieniu jej przez WKOP Komisji Ochrony Krajobrazu Państwowej Rady Ochrony Przyrody w marcu 1982 roku oraz władzom wojewódzkim w Gorzowie i Pile w styczniu 1983 r., które zaaprobowaly inicjatywę, przystąpiono do prac dokumen-

tacyjnych. Dokumentację wykonano pod kierunkiem L. Agapowa, z udziałem badaczy z ośrodków akademickich Poznania, Szczecina i Gorzowa Wlkp. oraz specjalistów Ośrodka Badań i Kontroli Środowiska w Gorzowie Wlkp. i Pile oraz z Biura Urządzenia Lasu i Geodezji Leśnej w Gorzowie Wlkp.

Prace dokumentacyjne zakończono w roku 1985 a ich wyniki przekazano do Ministerstwa Rolnictwa, Gospodarki Żywnościowej i Leśnictwa. Dalsze działania prowadzone były przez Ministerstwo Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych. Po uzgodnieniach międzyresortowych Prezydium Rządu powołało

Ryc. 1. Położenie i granice Drawieńskiego Parku Narodowego.
Fig. 1. The situation and boundaries of the Drawieński National Park.

Drawieński Park Narodowy, który zaczął funkcjonować od 1 maja 1990 r.

W niniejszym opracowaniu wykorzystano głównie materiały zebrane w zbiorze prac na temat przyrody Parku pod redakcją Agapowa i Jasnowskiego (1986).

Położenie i powierzchnia Parku. Drawieński Park Narodowy obejmuje obszary leśne obrębu Drawno, Dominikowo, Wygon, Wołogoszcz i część zachodnią obrębu Głusko, z przepływającą rzeką Drawą, na łącznej długości 40,20 km od jeziora Dubie na północy, do ujścia Płocicznej na południu) (ryc. 1).

Wschodnią część Parku stanowią lasy i jeziora w obrębie Tuczo, Człopa i Krzyż oraz w południowo-wschodniej części obrębu Głusko, z przepływającą rzeką Płociczną i jej górnym dopływem Runicą, na łącznej długości 25,18 km.

Ogólna długość granic Parku wynosi 115,08 km, z tego z gruntami przyległych nadleśnictw 94,19 km, z gruntami PGR i wsi 18,46 km oraz z gruntami innych własności 2,43 km.

Aktualna powierzchnia Parku wynosi 8716,97 ha, w tym:

- w województwie gorzowskim 5575,64 ha, co stanowi 63,96%,
- w województwie pilskim 3141,33 ha, co stanowi 36,04%.

W skład Parku weszły:

— lasy	— 7145,43 ha (81,98%)
— grunty rolne (role, łąki, pastwiska)	— 177,17 ha (2,03%)
— wody (jeziora, stawy, rzeki, rowy)	— 898,17 ha (10,30%)
— drogi (leśne, publiczne, linie podziału powierzchniowego)	— 243,56 ha (2,79%)
— inne grunty (zadrzewienia osiedlowe, linie energetyczne)	— 46,40 ha (0,53%)
— nieużytki (bagna, tereny zdewastow.)	— 206,24 ha (2,37%)
co stanowi łącznie:	— 8716,97 ha

Otulinę Drawieńskiego Parku Narodowego stanowią przyległe do Parku lasy oraz inne grunty. Zazwyczaj jest to pas 1 — 2 oddziałów, a na gruntach rolnych pas szerokości 200 — 300 m.

Charakterystyka lasów Parku. Drawieński Park Narodowy obejmuje przede wszystkim lasy państwowe podległe Naczelnemu Zarządowi Lasów Państwowych. Przeważają tu siedliska borowe, które zajmują łącznie 79,63%, reszta to lasobory i lasy.

S o s n a jest głównym gatunkiem lasotwórczym w Parku, zajmuje 81,09% powierzchni leśnej. Tworzy drzewostany wszystkich klas wieku i na różnych siedliskach. Na siedliskach borowych występują drzewostany przeważnie jednogatunkowe, a na siedliskach lasowych drzewostany mieszane z bukiem i dębem.

B u k jest drugim gatunkiem w Parku pod względem zajmowanej powierzchni i masy. Tworzy lite buczyny oraz występuje w zmieszaniu z sosną, dębem i innymi gatunkami. Szczególnie cenne buczyny występują w rezerwatach „Drawa” i „Radęcin”. W wielu przypadkach drzewostany bukowe są mało zmienione działalnością człowieka i cechami zbliżone są do zespołów naturalnych.

D ą b poza sosną i bukiem jest najliczniej reprezentowanym gatunkiem. Występuje głównie na siedlisku boru świeżego i lasu mieszanego świeżego, tworząc lite dąbrowy oraz drzewostany mieszane z bukiem i sosną oraz innymi gatunkami. Drzewostany najmłodsze, tj. I i II klasy wieku (1—40 lat) zajmują 30,5% powierzchni leśnej. Również powierzchnia niezalesiona jest niewielka, gdyż wynosi tylko 1,6%. Najliczniej reprezentowane są drzewostany III—V klasy wieku (41—100 lat), zajmują one 51,2% powierzchni leśnej.

Najcenniejsze są starodrzewy, tj. drzewostany ponad 100-letnie (VI, VII i starszych klas wieku), które zajmują około 17% powierzchni leśnej. Drzewostany te mają najbardziej naturalny charakter pod względem fitosocjologicznym i florystycznym, są najważniejszym skarbem Parku. Mogą one stać się przedmiotem badań naukowych nad budową drzewostanów naturalnych i różnicami zachodzącymi między nimi, a drzewostanami sztucznie założonymi.

Duże znaczenie mają także drzewostany V klasy wieku, tj. 81—100 lat, które zajmują 18% powierzchni leśnej. Łącznie za-

tem drzewostany starsze stanowią znaczny odsetek powierzchni leśnej, wynoszący ponad 35% wszystkich drzewostanów.

Rezerwaty i lasy ochronne zajmują łącznie 58,6% powierzchni leśnej Parku. Największą powierzchnię zajmują lasy wodochronne, spełniające rolę otulin, rzek i jezior.

Flora Parku. Obejmuje 638 gatunków roślin naczyniowych, w tym 21 z gromady paprotników, resztę stanowią rośliny nasienne. Ponadto w badaniach wstępnych zarejestrowano już obecnie 123 gatunki grzybów wielkoowocnikowych z grzybów wyższych i 188 gatunków mszaków. W wodach rzeki Drawy i Płocicznej występuje rzadki krasnorost słodkowodny — *Hildebrandtia rivularis*, wrażliwy wskaźnik czystości wód.

Bogata i interesująca jest flora jezior. W 13 jeziorach Parku stwierdzono występowanie 119 gatunków roślin należących do 44 rodzin. W skład flory wchodzi 11 gatunków ramienic, 3 gatunki mszaków — w tym dwa typowo wodne, 1 gatunek paproci oraz 105 gatunków roślin kwiatowych.

Znaczne bogactwo flory wynika ze zróżnicowania siedlisk na terenie Parku i pozostaje w ścisłym związku z różnorodnością zbiorowisk roślinnych. Szczególną cechą flory Parku stanowi fakt spotykania się na tym terenie różnych elementów geograficznych występujących tu na stanowiskach krańcowych. Równina Drawska poza swoistymi cechami fizjograficznymi jest obszarem granicznym i przejściowym między Pomorzem i jego garbem pojeziornno-morenowym, a pasem wielkich dolin z doliną Noteci, ku której się skłania. Dolina stwarzała bardzo dogodne szlaki migracji roślin głównie z zachodu i południa na wschód. Nie pozostało to bez wpływu na florę Równiny Drawskiej. Występuje tu wiele gatunków kserotermicznych, wśród których występują rośliny rzadkie jak głowienka wielkokwiatowa, jastrzębiec zmijowocowy, traganek górski i piaskowy, ciemiężyk białokwiatowy, goździk piaskowy oraz jedna z największych osobliwości florystycznych Parku pajęcznica liliowata, której kresowe stanowisko zostało odkryte nad rzeką Płociczną. Na terenie Parku znalazło się także bardzo cenne stanowisko, (wy-

sunięte najdalej na zachód, w Europie środkowej) bardzo rzadkiego gatunku subarktycznego — chamedafne północnej. Z innych gatunków pochodzenia północno-arktycznego i subarktycznych wymienić można tzw. relikty glacialne: mech *Cinclidium stygium*, trzcinnik prosty występujący na mechowiskach oraz bagno zwyczajne i żurawinę drobnolistkową występującą na mszarach.

Na uwagę zasługuje flora wapiennolubna z gatunkami kalcyfilnymi jak kłóc wiechowata, turzyca lyszczkowata, duże populacje storczyków i kilka gatunków mszaków.

W obrębie Parku występują gatunki atlantyckie, subatlantyckie i pseudoatlantyckie, związane z wpływami klimatu oceanicznego jak pospolite dość gatunki: szczytliha siwa, sporek wiosenny, chroszcz nagołodygowy, tojeść gajowa, żarnowiec miotłasty, wąkrota zwyczajna, rześl, z gatunków rzadkich turzyca piaskowa.

Jednocześnie spotyka się gatunki zaliczane do grupy unikających strefy przymorskiej z jej morskim klimatem, które nie występują na znacznym nieraz obszarze Pomorza. Z tej grupy na wymienienie zasługują gatunki rzadkie: dziurawiec skąpolistny, rochodnik ościsty oraz wymienione już wcześniej gatunki siedlisk kserotermicznych.

Ważne jest też odnotowanie niektórych gatunków towarzyszących bukowi, gdyż liczba ich maleje w kierunku na wschód. Są to np. bluszcz, przytulia leśna — gatunek charakterystyczny grądowych lasów grabowych, przetacznik górski i inne.

Na terenie Parku występuje duża grupa gatunków prawnie chronionych oraz duża grupa gatunków rzadkich, zagrożonych i ginących w skali Europy i kraju, bądź w skali bardziej lokalnej — Pomorza Zachodniego. Stwierdzono tu 43 gatunki roślin chronionych. Wszystkie one występują na stanowiskach naturalnych. Ochronie całkowitej podlega 29 gatunków.

Na liście osobliwości florystycznych znajdują się według dotychczasowego rozeznania 13 gatunków mszaków, 4 gatunki paprotników oraz 74 gatunki roślin nasiennych.

Szata roślinna. W zlewni rzeki Drawy i jej dopływu Płocicznej rozwija się bogactwo różnorodnych zespołów roślinnych. Łącznie zidentyfikowano 62 asocjacje, należące do 14 klas roślinnych.

W Parku znajdują się prawie wszystkie charakterystyczne dla Pomorza zespoły leśne, zgrupowane w pięciu klasach. Żyje tu jeszcze w nielicznych fragmentach, prawie doszczętnie wytrzebiony łęg wierzbowo-topolowy rozwijający się na żyznych madach nadrzecznych. Nierzadkie są tu puszczańskie olesy bagienne, zarośla wierzbowe i lasy olszowe na torfach niskich. W zlewni rzeki Drawy występują najpiękniejsze, bardzo bogate, cieniste lasy liściaste na glebach świeżych i wilgotnych. Są wśród nich łęgi, grądy i buczyny, rosnące w Parku nierzadko w postaci naturalnych starodrzewów.

Największy obszar zajmują w Parku bory sosnowe. Warto dodać, że zespoły leśne Parku są niezwykle piękne, a zaletą ich jest to, że główne drzewa lasotwórcze obsiewają się tutaj i odnawiają w sposób naturalny. Stare drzewostany mają stanowić swoisty wzorzec i model o dużym znaczeniu dla gospodarki leśnej.

Szczególnie bogate są klasy roślinności bagiennej i torfowiskowej (22 zespoły). Do osobliwości fitosocjologicznych należą mszary i mechowiska (8 zespołów). Występują one wyłącznie w zlewni górnego biegu Płocicznej. Są to zespoły rzadkie, ginące w Polsce, podnoszące rangę Parku, jako bardzo ważnego refugium dla tych zagrożonych fitocenez. Bardzo interesujące z punktu widzenia naukowego są młaki źródliskowe z bogatą florą mchów i mszaków. Zachowanie źródeł i wywierzyisk, z których wypływają czyste wody ma jak wiadomo, ogromne znaczenie biocenotyczne. Źródeł i wychodni poziomów wodonośnych jest sporo. Równie bogata jest roślinność hydrofitów zarówno rzek jak i jezior. Ponadto spotkać można na terenie Parku zespoły łąkowe i pastwiskowe, interesujące zespoły muraw piaskowych oraz zarośli żarnowca.

Podsumowując już teraz można stwierdzić, że różnorodność zbiorowisk roślinnych i ich w wysokim stopniu naturalny cha-

rakter jak również imponujące kontrasty krajobrazów roślinnych czynią z Drawieńskiego Parku Narodowego obiekt o bezcennej wartości dla nauki i nauczania.

Fauna. Świat zwierząt na obszarze Parku jest niedostatecznie zbadany. Opracowano do tej pory wybrane grupy zwierząt, a mianowicie pijawki, mięczaki, z gromady owadów ważki i jętki oraz ptaki i ssaki. Fauna pijawek reprezentowana jest przez 18 gatunków, ważki — 26 gatunków, jętki — 30 gatunków, mięczaki — 68 gatunków (50 gatunków ślimaków i 18 gatunków małży), ssaki — 34 gatunki (bez nietoperzy), ptaki — 151 gatunków.

Na terenie Parku stwierdzono szereg gatunków rzadkich lub bardzo rzadkich na obszarze całego kraju, względnie rzadkich lub bardzo rzadkich na niżu. Należą do nich między innymi:

- 3 gatunki pijawek: *Boreoborelella verrucata*, *Theromyzon maculosum* oraz *Dina apathyi* znana zaledwie z 4 stanowisk,
- 3 gatunki wodnych mięczaków z rodzaju *Pisidium* (*P. ponderosum*, *P. hibernicum*, *P. moitessierianum*) oraz lądowy świdrzyk *Iphigenia ventricosa*,
- ważki *Coenagrion orbatum* i *Sympetrum pedomontanum*,
- jętki *Rhitrogena semicolorate* i *Caenis rivularum*,
- szereg rzadkich gatunków ptaków drapieżnych (np. rybołów, trzmielojad), blaszko dziobych (np. cyraneczka, gągoł), sów (puchacz) oraz bocian czarny, siniak i inne,
- ssaki: wydra i popielica a przede wszystkim bóbr.

Stwierdzono tu szereg gatunków uważanych za podgórskie i górskie. Należą do nich między innymi wymienione gatunki ważek i jętek, z pijawek *Erpebdella monostriata* a z ptaków pliszka góraska.

Wiele stwierdzonych gatunków wodnych należy do gatunków prądotłubnych i występuje w wodach dobrze natlenionych (np. z mięczaków *Theodoxus fluviatilis* i *Ancylus fluviatilis*) albo też w wodach bardzo czystych (np. jętka *Baetis calcaratus*).

Ichtyofauna projektowanego Parku nie była przedmiotem odrębnego opracowania. Wiadomo jednak, że w wodach badane-

go obszaru występują licznie takie gatunki ryb jak pstrąg potokowy, troć i lipień. Na szczególną zaś uwagę zasługują tarliska lososia.

Jeziora. Jeziora to jeden z najcenniejszych elementów przyrodniczych terenu z uwagi na zachowanie naturalnych środowisk jak i stan czystości. Można wyróżnić trzy typy trofii jezior:

- grupę jezior mezotroficznych i słabo eutroficznych obejmujących sześć zbiorników, z których: Czarne, Płociowe, Martew i Piaseczne Duże należą do jezior O-B mezotroficznych, jeziora Drogie i Kocie do jezior z pogranicza mezotrofii i eutrofii,
- grupę jezior — mezotroficznych i eutroficznych obejmuje cztery zbiorniki: Ostrowiec, Płociczno, Jamne i Sitno,
- grupa jezior ewoluujących do dystrofii składa się z dwu zbiorników Piaseczno Małe i Moczele,
- oraz pięć jezior dystroficznych (Obręb Tuczo).

Jeziora Parku ze względu na ich charakter niemal modelowy w skali kraju, a szczególnie jez. Ostrowiec, Czarne, Płociczno i Martew stanowią cenny obiekt do badań hydrobiologicznych. W niedalekiej perspektywie — przy uwzględnieniu i innych warunków winny one zostać rezerwatami przyrody.

Funkcje turystyczne i dydaktyczne. Opracowanie zasad wykorzystania Parku do pełnienia funkcji turystycznej i dydaktycznej opiera się na doświadczeniach zebranych z rezerwatu „Rzeka Drawa” oraz na dorobku konferencji, którą w roku 1974 zorganizował Urząd Powiatowy w Choszcznie poświęconej wykorzystaniu dorzecza Środkowej Drawy dla potrzeb turystyki i wypoczynku. Wytypowano tereny na pola biwakowe, parkingi itp.

Park będzie miał charakter specjalny, gdyż w części został już dostosowany do pełnienia funkcji dydaktycznych przez wyznaczenie tras, biwaków, z których mogą korzystać wszyscy zwiedzający. Istniejące biwaki wyposażone są w niezbędne urządzenia i pomysłowe udogodnienia. W Parku dozwolone jest

uprawianie turystyki kwalifikowanej w formie trudnego spływu rzeką Drawą i częściowo Płociczną. Park będzie realizował harmonijnie potrzeby ochrony przyrody i zapotrzebowanie na kontakt z naturą. Niezakłócony byt typowym biocenom zapewniają rezerваты ściste, wydzielone w obrębie Parku, będą one dokładnie oznaczone.

Walory parku dają duże możliwości wykorzystania parku w pracy dydaktycznej z młodzieżą na różnych szczeblach kształcenia. W dokumentacji zaprojektowano „ścieżki dydaktyczne”, „rezerваты dydaktyczne” oraz przedstawiono sposoby ich wykorzystania w procesie kształcenia. Wysznięto koncepcję utworzenia „pracowni dydaktycznej”.

LITERATURA

- AGAPOW L., JASNOWSKI M. red.), 1986. *Przyroda projektowanego Drawieńskiego Parku Krajobrazowego*. Gorzowskie Towarzystwo Naukowe. Gorzów Wlkp.
- MICHALIK S., 1978. *Parki narodowe, rezerваты i pomniki przyrody w Polsce, ich funkcje i znaczenie*. W: *Ochrona i kształtowanie środowiska przyrodniczego*. Pr. zbior. pod red. W. Michałowa i K. Zabierowskiego. PWN, 427—458.

SUMMARY

On the 1st of May 1990 the Drawieński National Park, which protects a fragment of natural landscape of the Pomeranian Lake District, was created (Fig. 1). The park has an area of 8717 ha (82.0% of forest, 10.3% of waters). About 17% of the forest area consists of over 100 year old tree-stands. In the park's flora 638 species of vascular plants and 123 species of fungi were found. 43 plant species are protected by law, tens more are endangered or are floristic curiosities. Of 62 plant communities described on the park area, especially interesting are unique communities of water and peat-bog flora. To the most interesting fauna species belong: osprey, eagle owl, beaver, and grey squirrel. In clear waters of the park occur: trout, bulltrout, grayling, and salmon.

Adres autora:

LUCJAN AGAPOW

Akademia Wychowania Fizycznego

ul. Estkowskiego 13

66-400 Gorzów